

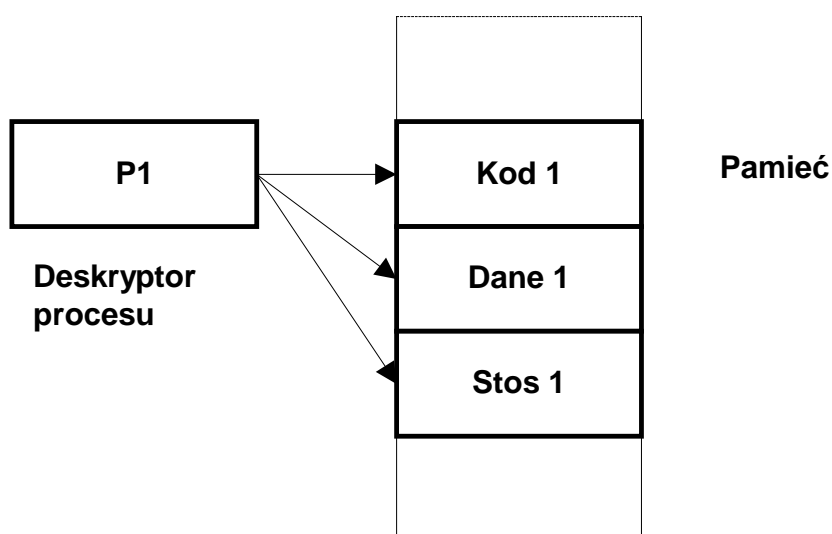
2. Zarządzanie procesami

2.1 Struktury danych używane przez proces

Proces utrzymuje w pamięci następujące struktury danych:

Segment kodu - (*ang. code segment*) segment pamięci w którym przechowywane są instrukcje kodu maszynowego procesu.

1. Segment danych - (*ang. data segment*) segment pamięci w którym przechowywane są statyczne dane procesu (statyczne znaczy tyle że dane te istnieją poprzez cały czas istnienia procesu)
2. Segment stosu - (*ang. stack segment*) segment pamięci w którym przechowywane są chwilowe dane procesu. Na stosie utrzymywane są zmienne lokalne procedur, parametry procedur i inne chwilowe dane. Przydział i zwalnianie pamięci na stosie odbywa się automatycznie.
3. Segment sterty - (*ang. heap*) segment pamięci w którym przechowywane są chwilowe dane procesu jawnie przydzielane i zwalniane przez programistę.
4. Deskryptor procesu - (*ang. process descriptor*) rekord w którym system operacyjny utrzymuje wszystkie informacje niezbędne do zarządzania procesem.

Rys. 2-1 Struktury danych procesu

Deskryptor procesu

System operacyjny musi prowadzić administrację procesami.

Procesy są tworzone, wykonywane, wznawiane, zawieszane i kończone. Muszą być utrzymywane struktury danych zawierające wszystkie informacje ku temu niezbędne.

Zawartość deskryptora procesu:

Informacje ogólne

- Identyfikator procesu – PID (*ang. Process Identifier*)
- Bieżący stan procesu (wykonywany, gotowy, zablokowany, itd. ...)
- Informacje dla procedur szeregowania (priorytet procesu, typ szeregowania).
- Informacje dotyczące obsługi sygnałów (sygnały dostarczone, zablokowane,...).
- Informacje na temat hierarchii procesów (proces macierzysty, potomne, itd...).
- Kontekst sprzętowy procesu (rejstry procesora).
- Informacje rozliczeniowe o czasie procesora zużytym przez proces.
- Nazwa pliku z którego utworzono proces.
- Informacje uwierzytelniające jak rzeczywisty i efektywny identyfikator użytkownika i grupy (UID, GID, EUID, EGID).

Zarządzanie pamięcią:

- Rozmiar segmentu kodu, danych, stosu.
- Położenie segmentu kodu, danych, stosu.
- Informacje o stronach zajmowanych przez proces.

Zarządzanie plikami:

- Katalog bieżący.
- Informacja o terminalu sterującym.
- Wzorzec tworzenia nowych plików (UMASK)
- Wskaźnik na tablicę deskryptorów otwartych plików.

2.2 Funkcje zarządzania procesami

Administrowanie procesami obejmuje następujące czynności:

- Testowanie atrybutów procesu.
- Ustawianie atrybutów procesu.
- Tworzenie procesu.
- Kończenie procesu.
- Synchronizacja zakończenia procesu potomnego z jego procesem macierzystym.
- Testowanie statusu zakończonego procesu potomnego

Utworzenie kopii procesu bieżącego.	<code>fork()</code>
Zastąpienie procesu bieżącego innym procesem – rodzina funkcji.	<code>exec*()</code>
Utworzenie procesu potomnego – rodzina funkcji.	<code>spawn*()</code>
Wykonanie programu lub skryptu.	<code>system()</code>
Zakończenie procesu	<code>exit()</code>
Czekanie na zakończenie procesu	<code>wait()</code> , <code>waitpid()</code>

Rysunek 1 Ważniejsze funkcje zarządzania procesami

2.3 Tworzenie kopii procesu bieżącego – funkcja fork

Funkcja posiada następujący prototyp.

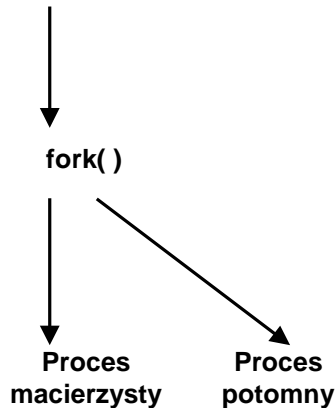
```
pid_t fork(void)
```

Funkcja tworzy kopię procesu bieżącego czyli tego procesu który wykonuje funkcję `fork()`. Utworzony proces potomny różni się od macierzystego pod następującymi względami:

1. Ma inny PID.
2. Ma inny PID procesu macierzystego (ang. Parent PID - PPID).
3. Proces potomny zachowuje otwarte pliki procesu macierzystego ale tworzy własne kopie ich deskryptorów.

Funkcja **fork** ( ) zwraca:

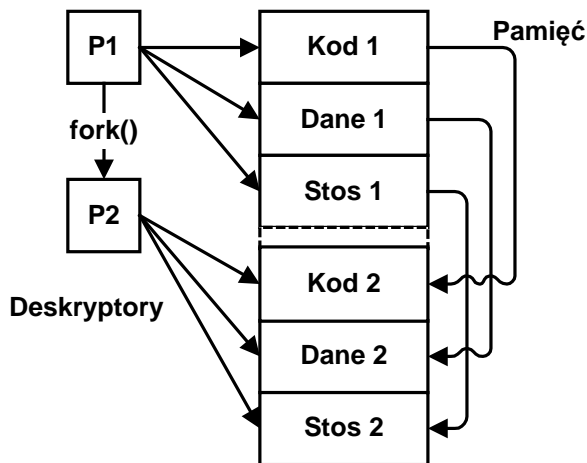
- 0 w procesie potomnym
- > 0 w procesie macierzystym zwracany jest PID procesu potomnego
- 1 błąd

Rys. 2-2 Działanie funkcji fork – procesy macierzysty i potomny wykonywane są współbieżnie.

Funkcja fork tworzy deskryptor nowego procesu oraz kopię segmentu danych i stosu procesu macierzystego.

1. Wartości zmiennych w procesie potomnym są takie jak w procesie macierzystym bezpośrednio przed wykonaniem funkcji fork.
2. Modyfikacje zmiennych danych dokonywane w procesie macierzystym nie są widoczne w procesie potomnym (i odwrotnie) gdyż każdy z procesów posiada własną kopię segmentu danych.

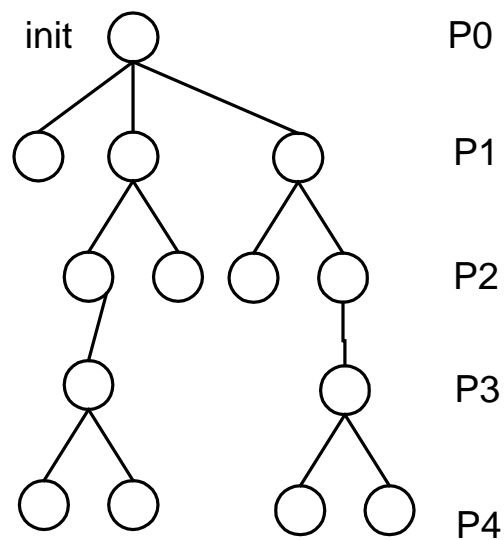
Rys. 2-3 Proces P1 wykonał funkcję `fork` i utworzył proces P2. Procesy P1 i P2 posiadają własne segmenty danych i stosu.

```
#include <stdio.h>
#include <process.h>
main(int argc, char * argv[]) {
    int pid;
    int i,j;
    if((pid = fork()) == 0) { // Proces potomny ---
        printf("Proces potomny PID:  %d \n", getpid());
        for(i=1;i < 10;i++) {
            printf("Potomny - krok %d\n",i);
            sleep(1);
        }
        exit(0);
    } else { // Proces macierzysty -----
        printf("Proces macierzysty PID:  %d \n", getpid());
        for(j=1;j < 20;j++) {
            printf("Macierzysty - krok %d\n",j);
            sleep(1);
        }
    }
    printf("Koniec programu\n");
}
```

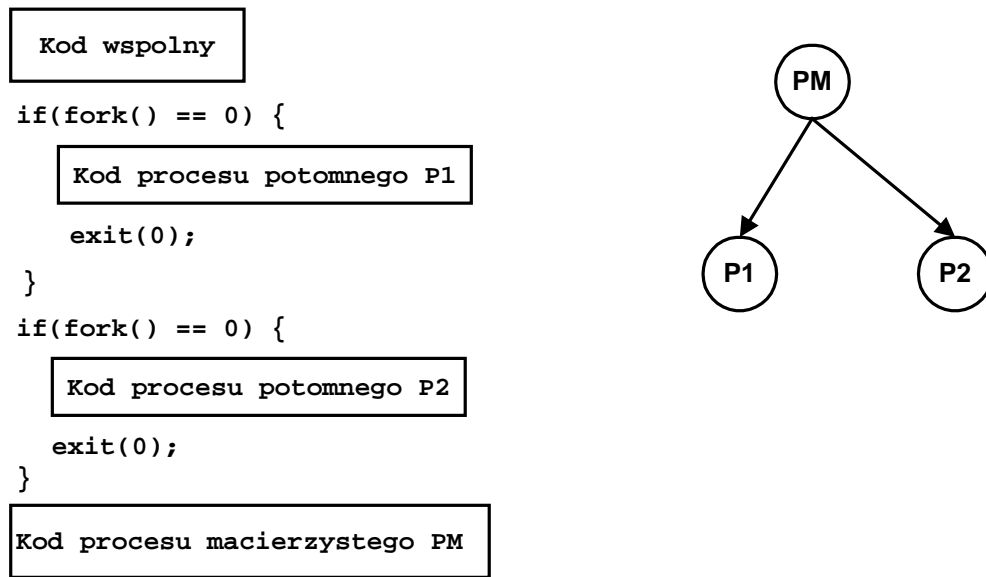
Przykład 2-1 Podstawowy schemat wykorzystania funkcji `fork`

Drzewo procesów

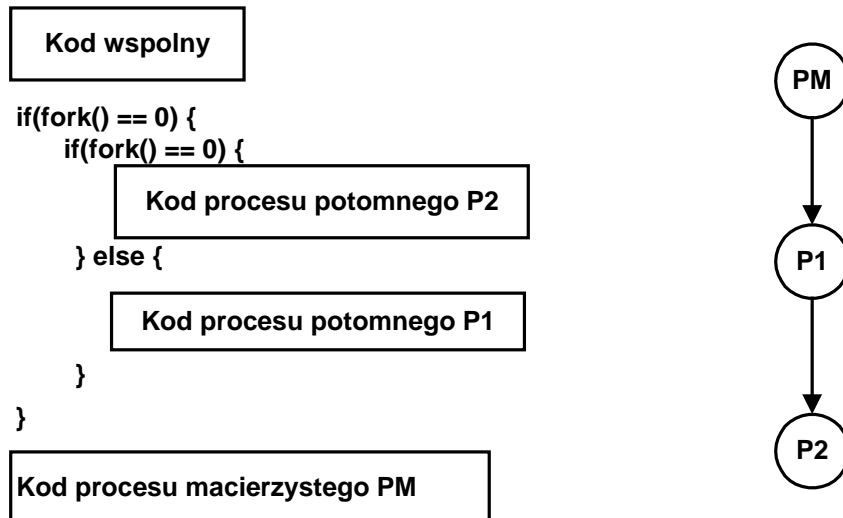
Każdy z procesów ma jeden proces macierzysty ale może utworzyć wiele procesów potomnych. Stąd procesy tworzą drzewo. Jego korzeniem jest pierwszy proces w systemie (init, procnto) który tworzy procesy kolejne.

Rys. 2-4 Drzewo procesów

Rys. 2-5 Schemat użycia funkcji `fork` do utworzenia dwu procesów potomnych P1 i P2. Procesy są tworzone na jednakowym poziomie hierarchii.

Rys. 2-6 Schemat użycia funkcji `fork` do utworzenia dwu procesów potomnych P1 i P2. Proces P2 jest procesem potomnym procesu P1.

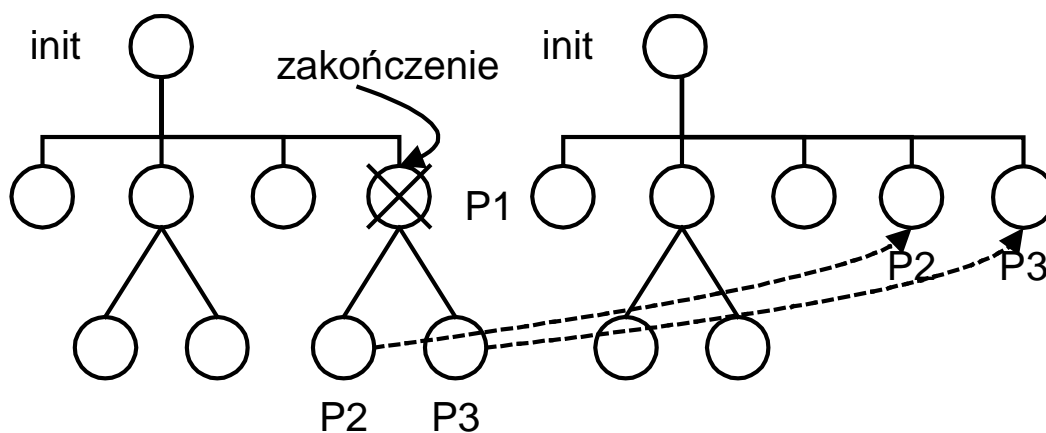
2.4 Obsługa zakończenia procesów

Kończenie procesu

Chcąc prawidłowo zakończyć proces, powinno się wykonać następujące czynności:

1. Zakończyć scenariusze komunikacyjne z innymi procesami.
2. Zwolnić zajmowane zasoby.
3. Zaczekać na zakończenie procesów potomnych.

I ➡ Przed zakończeniem procesu należy zwolnić zajęte przez ten proces zasoby i zakończyć rozpoczęte z innymi procesami scenariusze komunikacyjne i synchronizacyjne.

Rys. 2-7 Procesy P2 i P3 adoptowane przez proces init

I ➡ Nie należy kończyć procesu który posiada nie zakończone procesy potomne.

2.5 Inicjowanie zakończenia procesu

Zakończenie się procesu następuje w podanych niżej przypadkach:

1. W dowolnym miejscu kodu procesu wykonana zostanie funkcja **exit**.
2. Funkcja **main** procesu wykona instrukcję **return**.
3. Funkcja **main** procesu wykona ostatnią instrukcję kodu.
4. Proces zostanie zakończony przez system operacyjny lub inny proces.

Preferowanym sposobem zakończenia procesu jest wykonanie funkcji **exit** której prototyp podany został poniżej.

```
void exit(int x)
```

Wykonanie funkcji **exit(x)** powoduje zakończenie się procesu bieżącego. Wszystkie zasoby zajmowane przez proces z wyjątkiem jego deskryptora są zwalniane. Dodatkowo wykonywane są następujące akcje:

1. Otwarte pliki i strumienie są zamykane.
2. Najmłodszy bajt (8 bitów) z kodu powrotu **x** jest przekazywane do zmiennej status odczytywanej przez funkcję **wait()** wykonaną w procesie macierzystym. Kod powrotu przechowywany jest w deskrytorze procesu.
3. Gdy proces macierzysty wykonał wcześniej funkcję **wait()** albo **waitpid()** i jest zablokowany, następuje jego odblokowanie i usunięcie deskryptora.
4. Gdy proces macierzysty nie wykonał wcześniej funkcję **wait()** albo **waitpid()** kod powrotu przechowywany jest w deskrytorze procesu a proces przechodzi do stanu „zombie”.
5. Do procesu macierzystego wysyłany jest sygnał **SIGCHLD**.

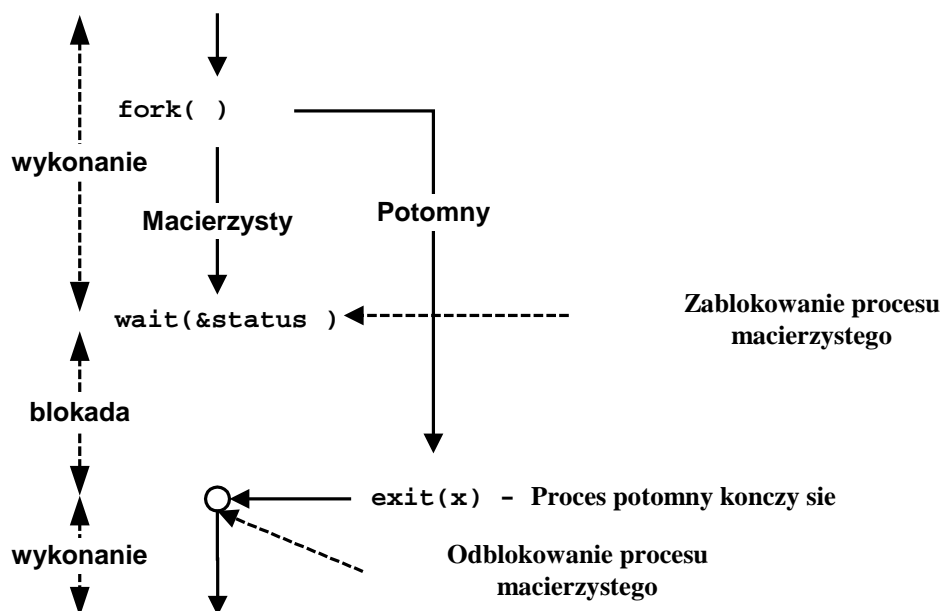
2.6 Synchronizacja zakończenia procesów

Funkcja `wait()` powoduje że proces macierzysty będzie czekał na zakończenie procesu potomnego. Prototyp funkcji `wait()` jest następujący:

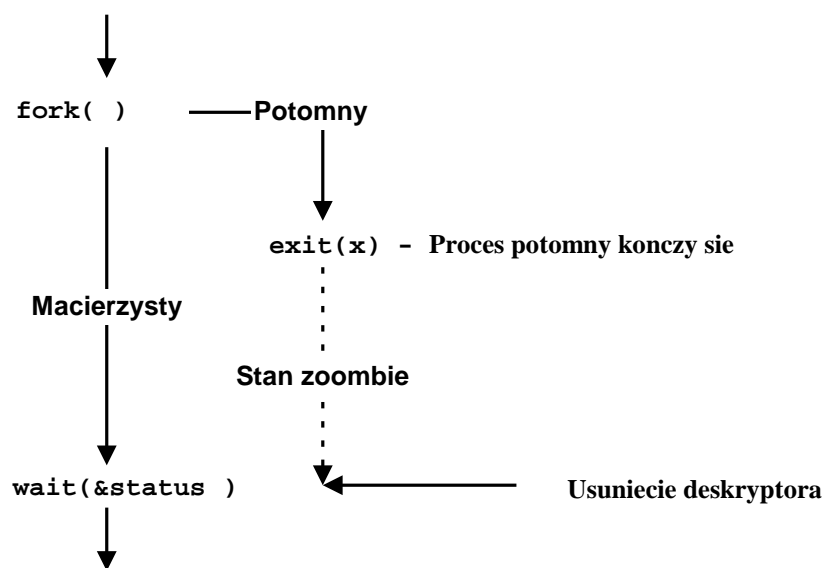
```
pid_t wait(int * status)
```

Działanie funkcji `wait()` jest następujące:

1. Gdy proces potomny nie zakończył się funkcja `wait` powoduje zablokowanie procesu macierzystego aż do zakończenia się procesu potomnego. Gdy ten się zakończy zwracany jest jego PID oraz status.
2. Gdy proces potomny zakończył się zanim wykonano funkcję `wait` nie występuje blokada procesu macierzystego. Funkcja zwraca PID zakończonego procesu oraz jego status.
3. Gdy brak jakichkolwiek procesów potomnych funkcja `wait` zwraca – 1,

Rys. 2-8 Proces macierzysty czeka na zakończenie się procesu potomnego.

Rys. 2-9 Proces potomny kończy się wcześniej niż proces macierzysty

```
#include <stdio.h>
#include <process.h>
main(int argc, char * argv[]) {
    int pid,status;
    int i,j,k1,k2;
    i=0;    j=0;
    k1 = atoi(argv[1]); // Liczba kroków procesu macierzystego
    k2 = atoi(argv[2]); // Liczba kroków procesu potomnego
    if((pid = fork()) == 0) { // Proces potomny ---
        printf(" Proces potomny PID:  %d \n", getpid());
        for(i=1;i < k2;i++) {
            printf("Potomny - krok %d , j= %d \n",i,j);
            sleep(1);
        }
        printf("Proces potomny konczy się\n");
        exit(k2);
    } else { // Proces macierzysty -----
        printf("Proces macierzysty PID: %d \n", getpid());
        for(j=1;j < k1;j++) {
            printf("Macierzysty - krok %d , i= %d\n",j,i);
            sleep(1);
        }
    }
    pid = wait(&status); // Czekamy na proces potomny
    printf("Proces %d zakończony, status
%d\n",pid,WEXITSTATUS(status));
}
```

Przykład 2-2 Schemat wykorzystania funkcji **fork**, **wait**, **exit**

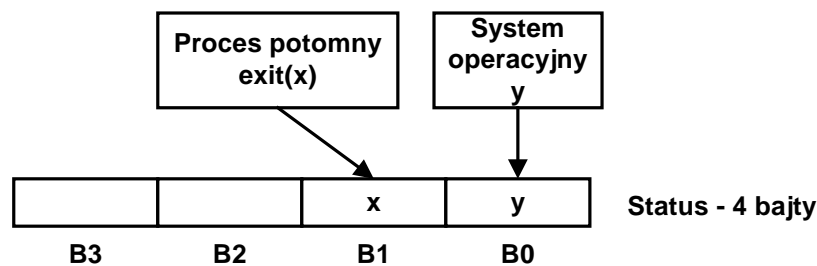
2.7 Testowanie statusu zakończonego procesu.

Status zakończonego procesu udostępniany jest przez funkcję `wait`

```
pid = wait(&status)
```

Wartość zmiennej status zależy od:

1. Systemu operacyjnego który umieszcza tam informacje o przyczynach i sposobie zakończenia procesu.
2. Zakończonego procesu potomnego który umieszcza tam wartość kodu powrotu – jest to parametr funkcji `exit`.

Rys. 2-10 Przekazywanie statusu do procesu potomnego

Znaczenie parametrów `x`, `y` jest następujące:

`y` – informacja o sposobie i przyczynach zakończenia procesu potomnego.

`x` – parametr `x` (nazywany kodem powrotu) funkcji `exit(x)` wykonanej w procesie potomnym.

Makro	Znaczenie
<code>WIFEXITED(status)</code>	zwraca > 0 gdy proces potomny był zakończony normalnie
<code>WEXITSTATUS(status)</code>	zwraca kod powrotu y przekazany przez funkcję <code>exit(y)</code> z procesu potomnego
<code>WIFSIGNALED(staus)</code>	zwraca > 0 gdy proces potomny był zakończony przez nie obsłużony sygnał
<code>WTERMSIG(status)</code>	zwraca numer sygnału gdy proces był zakończony przez sygnał

Tabela 2-1 Makra do testowanie statusu zakończonego procesu potomnego.

```
// Testowanie przyczyny zakończenia procesu
int pid, staus;
...
pid = wait(&status); // Czekamy na proces potomny
if(WEXITED(status))
    printf("%d zakończ, kod %d\n",pid, WEXITSTATUS(status));
if(WESIGNALED(status))
    printf("Pro. %d zakończ. sygn:%d\n",pid,WTERMSIG(status));
...
```

Funkcja `waitpid()` pozwala czekać na konkretny proces

pid_t waitpid(pid_t pid, int * status, int opcje)
pid >0 – PID procesu na którego zakończenie czekamy,
=0 – czekamy na procesy z tej samej grupy co proces bieżący,
<0 – czekamy na procesy z grupy której numer jest wartością bezwzględną parametru.
status Status kończącego procesu.
opcje 0 lub specyfikacja typu procesu na który czekamy

Funkcja zwraca:

>0 PID zakończonego procesu,
-1 gdy brak jest procesów potomnych.

W odróżnieniu od funkcji `wait()` która odblokuje proces bieżący przy zakończeniu dowolnego procesu potomnego funkcja `waitpid()` odblokuje się gdy zakończy się proces podany jako parametr lub jeden z procesów z podanej grupy procesów.

2.8   Przekształcenie procesu bieżącego w inny proces

Rodzina funkcji **exec** ta zawiera funkcje: **execl**, **execv**, **execle**, **execlp**, **execvp**

Każda funkcja z rodziny **exec** przekształca bieżący proces w nowy proces tworzony z pliku wykonywalnego będącego jednym z parametrów funkcji **exec**.

```
pid_t execl(char * path, arg0, arg1,...,argN,NULL)
pid_t execv(char * path, char * argv[])
```

path   Ścieżka z nazwą pliku wykonywalnego.
Argument 0 przekazywany do funkcji **main** tworzonego procesu.
Powinna być to nazwa pliku wykonywalnego ale bez ścieżki.

arg0   Argument 1 przekazywany do funkcji **main** tworzonego procesu

...   ...

argN   Argument N przekazywany do funkcji **main** tworzonego procesu

argv[ ]   Tablica wskaźników do łańcuchów zawierających parametry

Wykonanie funkcji **exec** powoduje zastąpienie starego segmentu kodu, danych i stosu nowymi

Nowy proces dziedziczy ze starego PID, PPID, priorytet, środowisko, katalog bieżący.

Funkcja zwraca - 1 gdy wystąpił błąd.

```
#include <stdio.h>
#include <process.h>
main(void){
    int pid,status,j,i;
    if((pid = fork()) == 0) { // Proces potomny ---
        // Uruchomienie polecenia ls -l
        execl(„/bin/ls”,„ls”,„-l”,NULL);
        perror(„Bład funkcji exec");
    } else { // Proces macierzysty -----
        for(j=1;j < 10;j++) {
            printf("Macierzysty - krok %d \n",j);
            sleep(1);
        }
    }
    pid = wait(&status); // Czekamy na proces potomny
    printf("Proces %d zakończony, status
           %d\n",pid,WEXITSTATUS(status));
}
```

Przykład 2-3 Ilustracja działania funkcji execl

2.9 Tworzenie nowego procesu za pomocą funkcji spawn

Każda funkcja z rodziny `spawn` tworzy nowy proces potomny na podstawie pliku wykonywalnego określonego w jednym z parametrów funkcji.

```
pid_t spawnl(int mode, char * path, arg0,  
arg1,...,argN,NULL)  
pid_t spawnv(int mode, char * path, char * argv[])
```

mode tryb wykonania procesu (P_WAIT, P_NOWAIT, P_OVERLAY, P_NOWAITO)

path Ścieżka z nazwą pliku wykonywalnego.
Argument 0 przekazywany do funkcji `main` tworzonego procesu.
Powinna być to nazwa pliku wykonywalnego ale bez ścieżki.

arg0 Argument 1 przekazywany do funkcji `main` tworzonego procesu

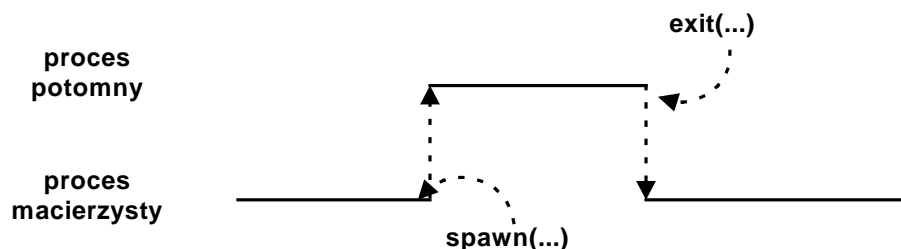
...

argN Argument N przekazywany do funkcji `main` tworzonego procesu

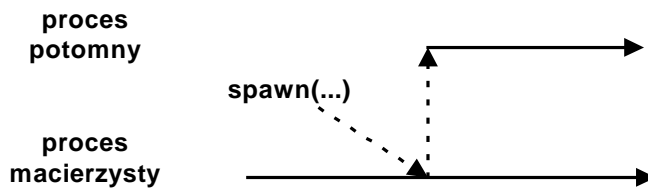
argv[ ] Tablica wskaźników do łańcuchów zawierających parametry przekazywane do funkcji `main` tworzonego procesu

Środowisko (*ang. Enviroment*) jest dziedziczone z procesu macierzystego. Funkcja zwraca:

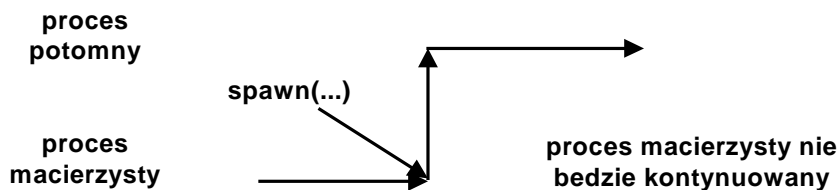
- > 0 - pid utworzonego procesu potomnego
- 1 - błąd gdy proces nie może być utworzony

Rys. 2-11 Tryb P_WAIT – Proces macierzysty czeka na zakończenie się procesu potomnego

Rys. 2-12 Tryb P_NOWAIT – Proces macierzysty i potomny wykonywane są współbieżnie

Rys. 2-13 Tryb P_OVERLAY – Proces macierzysty zastępowany przez proces potomny

```
// Ilustracja działania funkcji spawnl - uruchomienie programu
my_prog
#include <stdio.h>
#include <process.h>
main(void){
    int pid,i,res;

    res = spawnl(P_NOWAIT,"/home/user/my_prog","my_prog",NULL);
    if(res < 0) perror("SPAWN");
    for(j=1;j < 10;j++) {
        printf("Macierzysty - krok %d \n",j);
        sleep(1);
    }
    pid = wait(&status); // Czekamy na proces potomny
    printf("Proces %d zakończony, status
%d\n",pid,WEXITSTATUS(status));
}
```

Przykład 2-4 Proces macierzysty za pomocą funkcji `spawn` tworzy współbieżny proces potomny

2.10 Wykonanie polecenia systemowego

`int system(char * command)`

`command` – łańcuch zawierający polecenie do wykonania

Funkcja `system` powoduje uruchomienie interpretera poleceń shell i przekazanie mu do wykonania łańcucha `command`. Wykonane mogą być programy, polecenia systemu lub skrypty.

Funkcja zwraca: 0 – sukces, -1 - błąd

Przykład: `system("ls -l")`

2.11 Atrybuty procesu

Atrybuty procesu są to informacje wykorzystywane przez system do zarządzania procesami a więc do ich identyfikacji, szeregowania, utrzymywania bezpieczeństwa i uruchamiania.

Najważniejsze atrybuty procesu:

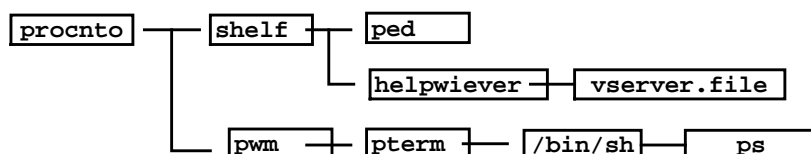
- PID - identyfikator procesu,
- PPID - PID procesu macierzystego,
- UID - identyfikator użytkownika
- GID - identyfikator grupy do której należy użytkownik
- SID - identyfikatory sesji
- PGRP - identyfikatory grupy procesów,
- priorytet procesu,
- CWD - katalog bieżącym
- katalog główny
- otoczenie procesu

```
$ps -l
UID          PID          PPID  C  PRI  NI       SZ    TIME CMD
100        1114130        999464  -   10    0       568K  00:00:00 ps
100         688154           1   -   10    0       684K  00:00:00 pwm
100         733215           1   -   10    0      1368K  00:00:00 shelf
100         823331        733215  -   10    0       872K  00:00:00 ped
100         999463        688154  -   10    0       728K  00:00:00 pterm
100         999464        999463  -   10    0       604K  00:00:00 /bin/sh
```

Przykład 2-1 Uzyskiwanie listy procesów za pomocą polecenia ps

Każdy proces (z wyjątkiem procnto) posiada dokładnie jeden proces potomny.

Procesy tworzą więc hierarchię która może być przedstawiona jako drzewo.

Identyfikator procesu PID i procesu potomnego PPID

Dla każdego procesu utrzymywany jest identyfikator jego procesu potomnego PPID (*ang. Parent Process Identifier*)

`pid_t getpid(void)` - funkcja zwraca PID procesu bieżącego
`pid_t getppid(void)` - funkcja zwraca PID procesu macierzystego

Grupa procesów

Grupa procesów jest to taki zbiór procesów który posiada jednakowy parametr PGID. Standardowo PGID jest dziedziczony z procesu macierzystego ale funkcja `setpgrp` może go ustawić na PID procesu bieżącego.

Proces w którym tak zrobiono staje się procesem wiodącym grupy (*ang. session leader*).

`pid_t getpgrp(void)` - funkcja zwraca numer grupy procesów dla procesu bieżącego
`pid_t setpgrp(void)` - funkcja ustawia PGID procesu na jego PID

Funkcja `setpgid` pozwala na dołączenie do istniejącej grupy procesów lub na utworzenie nowej.

`int setpgid(pid_t pid, pid_t pgid)`

Gdzie:

`pid` 0 albo PID procesu którego PGID chcemy ustawić
`pgid` 0 gdy tworzymy grupę albo PGID istniejącego procesu gdy dołącza my do istniejącej grupy

Funkcja zwraca 0 gdy sukces –1 gdy błąd.

Grupy procesów wykorzystuje się w połączeniu z sygnałami – można wysłać sygnał do całej grupy procesów.

Sesja i identyfikator sesji

Kiedy użytkownik rejestruje się w systemie będzie on należał do sesji związanej z jego bieżącym terminalem (terminalem sterującym).

Sesja identyfikowana jest przez identyfikator sesji SID (*ang. Session Identifier*) i składa się z jednej lub wielu grup procesów.

Proces może uzyskać SID innego procesu lub samego siebie za pomocą funkcji:

`pid_t getsid(pid_t pid)`   - funkcja zwraca SID procesu

Gdzie:

`pid`   0 dla procesu bieżącego albo PID procesu którego SID chcemy uzyskać

Demon to proces który nie ma terminala sterującego.

Zwykle procesy pełniące funkcje serwerów są demonami.

Uruchomiony z konsoli proces można przekształcić w demona gdy umieścimy go w sesji nie posiadającej terminala sterującego.

Sesję można zmienić za pomocą funkcji `setsid`.

`pid_t setsid(void)`   - funkcja tworzy nową sesję i przemieszcza tam proces bieżący

Wywołanie tej funkcji tworzy nową sesję nie powiązaną z żadnym terminalem sterującym i grupę nową procesów.

Proces bieżący zostaje przeniesiony do tej sesji i zostaje procesem wiodącym tej grupy. Jest to jedyny proces w tej sesji i grupie.

Identyfikator użytkownika i grupy

Każdy z użytkowników systemu posiada swój identyfikator i należy do pewnej grupy.

Pliki: `/etc/passwd` `/etc/group`

Rzeczywisty identyfikator użytkownika UID (*ang. User Identifier*)

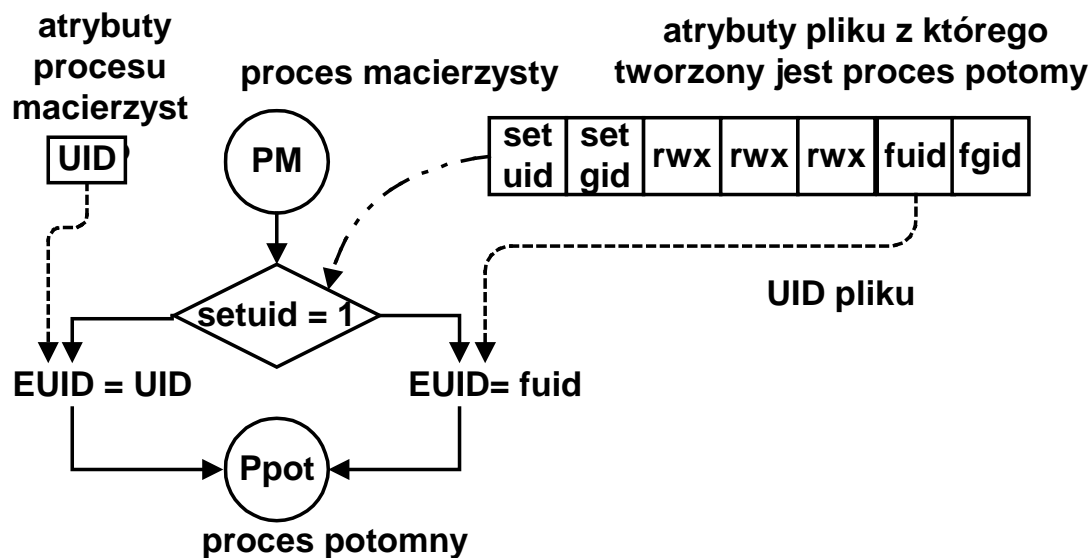
Rzeczywisty identyfikator grupy GID (*ang. Group Identifier*).

Prawa dostępu sprawdzane są w oparciu o efektywny identyfikator procesu EUID (ang. *Effective User Identifier*) i grupy EGID (ang. *Effective Group Identifier*).

Efektywny identyfikator użytkownika może być taki jak UID właściciela pliku z którego tworzony jest nowy proces gdy ustawiony jest specjalny bit `setuid` który jest atrybutem pliku.

Gdy `setuid` jest ustawiony to tworzony proces będzie miał efektywny identyfikator użytkownika EUID taki jak UID właściciela pliku wykonywalnego z którego tworzony jest proces potomny.

Gdy bit `setuid` nie jest ustawiony EUID równy jest UID procesu macierzystego.

Rys. 2-14 Ustalanie EUID procesu potomnego

Atrybuty testować można z poziomu programu.

<code>int getuid(void)</code>	UID procesu bieżącego
<code>int geteuid(void)</code>	EUID procesu bieżącego
<code>int getgid(void)</code>	GID procesu bieżącego
<code>int getegid(void)</code>	EGID procesu bieżącego

System oferuje dwie funkcje ustawiania UID i GID.

<code>int setuid(int uid)</code>	UID procesu bieżącego
<code>int setgid(int gid)</code>	EUID procesu bieżącego

Gdy proces wykonujący funkcję należy do użytkownika root może on ustawić dowolny UID i EUID (będą one takie same).

Gdy proces nie należy do użytkownika root może on tylko ustawić efektywny identyfikator użytkownika EUID taki jak rzeczywisty UID.

```
// Program:    info1.c    Atrybuty procesu
#include <stdio.h>
main(int argc, char * argv[]) {
    int pid,status;
    pid = getpid();
    printf("UID: %d GID: %d EUID: %d EGID:
%d\n",getuid(),getgid(),geteuid(), getegid());
    printf("PID: %d PPID: %d PGRP: %d SID: %d \n",pid,getppid(),
getpgrp(), getsid(0));
    return pid;
}
```

Przykład 2-2 Program info1 podający atrybuty procesu

```
$./info1
UID: 100 GID: 100 EUID: 0 EGID: 100
PID: 2539559 PPID: 1142819 PGRP: 2539559 SID: 1142819
```

Wynik 2-1 Działanie programu info1

Środowisko procesu

Środowisko procesu (ang. *enviroment*) jest to zbiór napisów postaci:
NAZWA_ZMIENNEJ=WARTOŚĆ_ZMIENNEJ

```
char *getenv(char * nazwa)
```

Gdzie:

nazwa Nazwa zmiennej środowiska którego wartość chcemy uzyskać

Funkcja zwraca wskaźnik do wartości zmiennej środowiska lub NULL gdy zmiennej nie znaleziono.

```
int putenv(char * nazwa)
```

Gdzie:

nazwa Nazwa zmiennej środowiska i jej nowa wartość

Funkcja zwraca 0 gdy sukces, -1 gdy błąd.

```
// Program:      info2.c  Srodowisko procesu
#include <stdio.h>
main(int argc, char * argv[], char *envp[]) {
    char *ptr;
    int res;
    while(*envp)
        printf("%s\n",*envp++);
    res = putenv("MOJPAR=5");
    if(res == 0) {
        ptr = getenv("MOJPAR");
        if(ptr != NULL)
            printf("Parametr MOJPAR=%s\n", getenv("MOJPAR"));
    }
    return 0;
}
```

Przykład 0-1 Listowanie i modyfikacja środowiska

```
PATH=/bin:/usr/bin:/usr/photon/bin
SHELL=/bin/sh
HOSTNAME=qumak
TMPDIR=/tmp
...
HOME=/home/juka
TERM=qansi-m
LOGNAME=juka
MOJPAR=5
```

Wynik 0-1   Wyniki działania programu info2

Priorytet i strategia szeregowania

Priorytet – liczba z zakresu 0 – 31 wpływająca na szeregowanie procesu.

```
int getprio(pid_t pid)
```

Gdzie:

pid   PID procesu którego priorytet jest testowany, 0 gdy procesu bieżącego

Funkcja zwraca priorytet procesu, -1 gdy błąd.

2.12 Ustawianie ograniczeń na użycie zasobów

W każdym systemie komputerowym zasoby potrzebne do tworzenia i wykonywania procesów są ograniczone.

W przypadku gdy w systemie działa wiele procesów ważną rzeczą jest zabezpieczenie systemu przed wyczerpaniem zasobów spowodowanym przez nadmierne zużycie zasobów przez procesy wchodzące w skład aplikacji.

 W systemie czasu rzeczywistego powinien istnieć mechanizm limitujący pobieranie zasobów przez procesy.

System QNX6 Neutrino posiada mechanizmy pozwalające na ustanowienie limitu na takie zasoby jak:

- czas procesora,
- pamięć operacyjna,
- wielkość pamięci pobranej ze sterty,
- wielkość segmentu stosu,
- maksymalna liczba deskryptorów plików,
- maksymalna wielkość pliku utworzonego przez proces
- maksymalna liczba procesów potomnych tworzonych przez proces.

Dla każdego z tych zasobów istnieje:

- ograniczenie miękkie (*ang. soft limit*)
- ograniczenie twarde (*ang. hard limit*).

Ograniczenie miękkie może być zmieniane przez proces bieżący ale nie może przekroczyć twardego.

Ograniczenie twarde może być zmieniane przez proces o statusie administratora.

Ustawianie i testowanie limitów zasobów może być ustawiane z poziomu shella przy użyciu polecenie `ulimit`.

Do testowania i ustawiania poziomu zużycia zasobu przez użytkownika służy polecenie `ulimit`

```
ulimit [-acdfHlmnpsStuv] [limit]
```

Opcje:

-S	Zmień lub pokaż miękkie ograniczenie
-H	Zmień lub pokaż twarde ograniczenie
-a	Pokaż wszystkie ograniczenia
-c	Maksymalna wielkość pamięci operacyjnej
-d	Maksymalna wielkość segmentu danych
-f	Maksymalna wielkość tworzonego pliku
-l	Maksymalna wielkość pamięci operacyjnej która może być zablokowana
-n	Maksymalna liczba deskryptorów plików
-s	Maksymalna wielkość stosu
-t	Maksymalna wielkość jednostek czasu procesora
-p	Maksymalna liczba tworzonych przez użytkownika procesów
-v	Maksymalna wielkość pamięci wirtualnej dla procesu

Tab. 0-1 Parametry polecenia ulimit

```
$ulimit -a
core file size          (blocks, -c) 0
data seg size           (kbytes, -d) unlimited
scheduling priority      (-e) 0
file size                (blocks, -f) unlimited
pending signals          (-i) 16382
max locked memory        (kbytes, -l) 64
max memory size          (kbytes, -m) unlimited
open files               (-n) 1024
pipe size                (512 bytes, -p) 8
POSIX message queues     (bytes, -q) 819200
real-time priority       (-r) 0
stack size               (kbytes, -s) 8192
cpu time                 (seconds, -t) unlimited
max user processes       (-u) unlimited
virtual memory           (kbytes, -v) unlimited
file locks               (-x) unlimited
$ulimit -Sn 10
$ulimit -n
10
```

Przykład 0-1 Testowanie i ustawianie limitów zasobów

Ustawiane limity zmieniają się w jednostkach 1024 bajtowych z wyjątkiem:

- -t – sekundy,
- -p – bloki 512 bajtów
- -n – sztuki
- -u – sztuki,

Limity zasobów można ustawić dla:

- Systemu - w pliku `/etc/rc.d/rc.local`
- Użytkownika – w pliku `/home/nazwa_użytkownika/.profile`
- Procesów potomnych

Do testowania limitów zasobów służy funkcja `getrlimit`.

`getrlimit` – pobranie aktualnego limitu zasobów

```
int getrlimit(int resource, struct rlimit *rlp)
```

Gdzie:

resource   Określenie zasobu.

rlp   Wskaźnik na strukturę zawierającą bieżące i maksymalne ograniczenie.

Funkcja zwraca 0 gdy sukces a -1 gdy błąd.

Jako pierwszy parametr funkcji podać należy numer testowanego zasobu które podaje tabela. Funkcja powoduje skopiowanie do struktury `rlp` aktualnych ograniczeń.

Struktura ta zawiera co najmniej dwa elementy:

rlim_cur - zawiera ograniczenie miękkie

rlim_max zawierający ograniczenie twarde.

Do ustawiania limitów zasobów służy funkcja `setrlimit`.

`setrlimit` – ustanowienie nowego limitu zasobów

```
int setrlimit(int resource, struct rlimit *rlp)
```

Funkcja zwraca 0 gdy sukces a -1 gdy błąd.

Gdy proces próbuje pobrać zasoby ponad przydzielony limit system operacyjny może:

1. Zakończyć proces.
2. Wysłać do niego sygnał .
3. Zakończyć błędem funkcję pobierającą dany zasób.

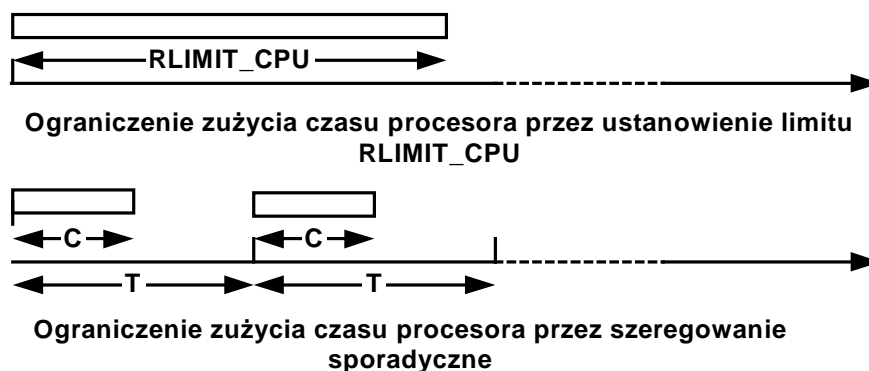
Oznaczenie	Opis	Akcja przy przekroczeniu
RLIMIT_CORE	Pamięć operacyjna	Zakończenie procesu z zapisaniem na dysku obrazu pamięci operacyjnej.
RLIMIT_CPU	Czas procesora	Wysłanie sygnału SIGXCPU do procesu przekraczającego zasób.
RLIMIT_DATA	Wielkość pamięci pobranej ze sterty.	Funkcja pobierająca pamięć kończy się błędem.
RLIMIT_FSIZE	Maksymalna wielkość pliku utworzonego przez proces. Gdy 0 to zakaz tworzenia plików.	Wysłanie sygnału SIGXFSZ do procesu przekraczającego zasób. Gdy sygnał jest ignorowany to plik nie zostanie powiększony ponad limit.
RLIMIT_NOFILE	Maksymalna liczba deskryptorów plików tworzonych przez proces.	Funkcja tworząca ponad limitowe pliki skończy się błędem.
RLIMIT_STACK	Maksymalny rozmiar stosu	Wysłanie sygnału SIGSEGV do procesu przekraczającego stos.
RLIMIT_NPROC	Maksymalna liczba procesów potomnych tworzonych przez proces.	Procesy przekraczające limit nie będą utworzone.

Tabela 0-1 Zestawienie zasobów systemowych podlegających ograniczeniu

Ustanowienie ograniczenia `RLIMIT_CPU` na czas zużycia procesora w systemach działających nieprzerwanie nie ma dużego zastosowania. Powodem jest fakt że jeżeli proces ma działać w nieskończoność to limit ten musi być znaczny. Tak więc system operacyjny zareaguje dopiero wtedy gdy ten limit zostanie przekroczony a w tym czasie inne procesy mogły nie uzyskać potrzebnego im czasu procesora.

Odpowiednim rozwiązaniem tego problemu jest szeregowanie sporadyczne które narzuca limit na zużycie czasu procesora w przesuwającym się do przodu oknie czasowym.

W szeregowaniu sporadycznym zużycie czasu procesora nie może przekroczyć C jednostek w każdym z okresów T podczas gdy ograniczenie `RLIMIT_CPU` dotyczy całego okresu wykonywania się procesu.

Różne sposoby ograniczenia czasu użycia procesora

```
#include <stdlib.h>
#include <sys/resource.h>
int main(int argc, char *argv[]) {
    int res, i, num = 0;
    struct rlimit rl;
    printf("          CUR          MAX \n");
    getrlimit(RLIMIT_CPU,&rl);
    printf("CPU      %d      %d \n",rl.rlim_cur, rl.rlim_max);
    getrlimit(RLIMIT_CORE,&rl);
    printf("CORE     %d      %d \n",rl.rlim_cur, rl.rlim_max);
    rl.rlim_cur = 2;
    setrlimit(RLIMIT_CPU,&rl);
    while (1);
    return 0;
}
```

Przykład 0-2 Program `rlimit.c` testujący i nakładający ograniczenia na pobierane przez proces zasoby

Gdy przydzielony czas procesora ulegnie wyczerpaniu proces zakończy się z komunikatem:

`$CPU time limit exceeded (core dumped)`